

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 12 (Eylül/September 2023), s. 127-148.
Geliş Tarihi-Received: 06.08.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 25.08.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1338563

Divan Şiirinde Âşığın Eğlencesi

Entertainment of Lover in Divan Poetry

Hatice ÖZDİL*

Öz

Genel anlamda bugün, hoşça vakit geçirmek manasında kullanılan eğlenmek sözcüğü divan şiirinde farklı anlamlara gelecek şekillerde kullanılmıştır. Bu manaları, aldanmak, avunmak, teselli bulmak, durmak, kalmak, bulunmak, orada olmak, geç kalmak, oyalanmak, zaman geçirmek, ilgilenmek, hoşça vakit geçirmek, bir şeyle meşgul olmak, meşgale, meşgul etmek, teskin etmek, sakinleştirmek, yatıştırmak, oyun oynamak, mutlu olmak, sabretmek şeklinde sıralamak mümkündür. Çalışmamızda divan şiirinden seçilmiş beyitlerle bu anlamlara gelen örnekler verildikten sonra divan şiirinde âşığın eğlenmekten kastının ne olduğu ve eğlence anlayışı, şiir örnekleri üzerinden gösterilmiştir.

Sevgiliden ayrı iken âşığı hayata bağlayan sevgili ve sevgilinin güzellik unsurları alt başlıklarla açıklanmıştır. "Âşığın eğlencesi" olan bu unsurlar, Edirneli Nazmî'ye ait *Mecma'u'n-Nezâ'ir* adlı eserde yer alan "eğlencesi" redifli 15 gazelden yola çıkılarak sınıflandırılmıştır. Mecmuada, Zülâlî'ye ait "eğlencesi" redifli şiire 'Atâ, Lâmi 'î, Ünsî, Ferîdî, Remzî, Sadrî, Kurbî, Muhyid-dîn Çelebi, Vechî, Hasbî, Mü'min ve Refikî tarafından yazılmış birer nazire ve mecmuanın mürettibi Nazmî tarafından yazılan iki nazire bulunmaktadır. Bu gazellerde sevgili, sevgilinin hayali, sevgili ile vuslat hayali, sevgilinin mahallesi, sevgilinin yüzü, yanağı, ağzı, dudağı, dişi, saçı, kaş, kirpiği, gözü, gamzesi, beni, boyu; âşığın gözyaşı, ah u figanı; şiir ve şarap, âşığın eğlence unsurları olarak sayılmaktadır.

Günümüzde anlam daralmasına uğrayan birçok kelime gibi, eğlenmek veya eğlence sözcükleri de anlam daralmasına uğramıştır. Bugün kullanılmayan bu manalar divan şiirinin zengin örnekleri ile çalışmamızda gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğlenmek, eğlence, divan şiiri, âşığın eğlencesi, *Mecma'u'n-Nezâ'ir*.

Abstract

The word amusement, which is generally used in the sense of having a good time, has been used in divan poetry in ways that have many different meanings. These meanings are to be deceived, to console, to find solace, to stop, to stay, to be there, to be late, to linger, to spend time, to be interested, to have a good time, to be busy, to occupy, to pacify, to calm, to appease, playing games, being happy, being patient. In our study, after giving examples with these meanings with selected couplets from divan poetry, what the lover's means of entertainment in divan poetry and his understanding of entertainment are shown through poetry examples.

The lover, who connects the lover to life and comforts the lover, and the beauty of the lover, and other elements that entertain the lover, are exemplified under different headings. These elements, which are the entertainment of the lover, are classified based on 15 ghazals with

"eğlencesi" redifs in the work of Edirneli Nazmî named Mecma'u'n-Nezâ'ir. In the work, there are nazires written by 'Atâ, Lâmi'î, Ünsî, Ferîdî, Remzî, Sadrî, Kurbî, Muhyid-din Çelebi, Vechî, Hasbî, Mü'min, Refîkî and Nazmî to Zülâlî's "eğlencesi" redif poem. In these ghazals, the beloved, the beloved's imagination, the dream of reunion with the beloved, the beloved's neighborhood, the beloved's face, cheek, mouth, lip, tooth, hair, eyebrow, eyelash, eye, dimple, spot, height; the lover's tear, bellow; poetry and wine are counted as the entertainment elements of the lover.

Like many words that have undergone constriction today, the words amusement or entertainment have also undergone a constriction of meaning. These meanings, which are not used today, have been tried to be shown in our study with rich examples of divan poetry.

Keywords: Amusement, entertainment, entertainment of lover, divan poetry, Mecma'u'n-Nezâ'ir.

Giriş

*Gayrıdan tercîh idersem şî 'rûmî 'ayb itmeñüz
Çün bilürsüz şâ 'irüñ olur yalan eglencesi
Remzî*

Eğlenmek, *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü*'ne göre: neşeli, hoşça vakit geçirmek; bir kişinin herhangi bir kusuru veya zayıf noktası ile alay etmek; bir yerde durmak, beklemek; oyalanmak; kalmak gibi anlamlara sahiptir (1998, s. 678). Eğlence kelimesi, çevrimiçi *Kubbealtı Lugatı*'nda, ilinçü < ilin-mek "takılmak" şeklinde anlamlandırılmış eski Türkçe bir kelimedir. Anlam olarak eğlenceye, eğlenmek işi; eğlendiren, neşeli ve hoş vakit geçirten şey, seyir; neşeli ve hoş vakit geçirilen toplantı, âlem manaları verilmektedir. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü*'nde ise eğlence, neşeli ve hoşça vakit geçirten şey veya kimse; güzel vakit geçirilen toplantı şeklinde anlamlandırılmıştır (1998, s. 677). Bu çalışmayla bu manalar ve yeni tespit edilen daha fazla anlam ayrı başlıklar hâlinde örneklerle sıralanmıştır.

1. Divan Şiirinde Eğlenmek ve Eğlence

Eğlenmek kelimesinin akla gelen ilk anlamı, hoşça vakit geçirmektir. Ancak divan şiirinde bu kelime farklı anlamlar kazanmıştır. Ahmet Atillâ Şentürk'ün *Osmanlı Şiir Kılavuzu* adlı eserinde belirtildiğine göre eğlenmek kelimesini şairler; aldanmak, avunup teselli bulmak, durmak, kalmak, geç kalmak, ilgilenmek, meşgul olmak, oyalanmak, vakit geçirmek gibi anlamları da içine alacak şekilde şiirlerinde tercih etmişlerdir (2020, s. 55). Bu anlamları ihtiva eden eğlenmek kelimesine divan şiirinden beyitlerle örnekler verildikten sonra çalışmamızın asıl konusu olan divan şiirinde âşığın eğlenmekten kastının ne olduğu ve eğlence anlayışı, şiir örnekleri üzerinden ayrıntılı olarak incelemeye tabi tutulacaktır.

1.1. Aldanmak

Nev'i-zâde Atâyî, aşağıdaki beytinde eğlenmeyi; dünya ehlinin dünya malı için ömrünü harcaması, paraya pula aldanması manasında kullanmıştır:

Hâsilum oldı benüm sîm-sirişk ü rûy-ı zerd

Ehl-i dünyâ dirhem ü dînâre bakup eglenür (Nev'i-zâde Atâyî, G. 29/8, Karaköse 2017, s. 157).

[Dünya ehli gümüş dirheme ve altın dinara bakıp aldanır. Benim kazancım ise gümüş rengi gözyaşı ve altın sarısı bir yüz oldu.]

Benzer şekilde Şeyhülislam Yahyâ da dünyanın gösterişine, geçici ikramlarına insanın aldanmaması gerektiğini belirttiği beytinde, eğlenmek kelimesini aynı anlamda kullanmıştır:

*Cihânun izzet ü ikbâlini efsâne bil Yahyâ
Yolundan kalma kim âkil o yalan ile eğlenmez* (Şeyhülislam Yahyâ, G. 148/5, Kavruk, s. 173).

[Yahyâ, dünyanın seni şerefle (güle güle diyerek) uğurlamasını bir efsane bil. Akıllı olan o yalana aldanıp durmaz, yolundan kalma (yoluna devam et).]

1.2. Avunmak, Teselli Bulmak

Nef'î'nin aşağıdaki beytinde eğlenmek, âşığın sevgilinin belini düşünerek kendini avutması anlamında kullanılmıştır:

*Eğlenir fikr-i miyânınla dil-i âşüfte
Bend olur bir kıl ile bunculayın dîvâne* (Nef'î, G. 120/3, Akkuş, 2018, s. 282).

[Sana meftûn gönlüm, belinin hayaliyle avunur. Bu denli deli olan gönlümü, kıla benzeyen o belin bağlar.]

1.3. Bir Şeyle Meşgul Olmak, Oyalanmak, Meşgale

Bâkî, âşıkların ve hastaların acılarını unutmak için ah u vah ederek inleyip ağlamalarını onları meşgul edip oyalanmalarına sebep olduğu için bir eğlence olarak tanımlamıştır:

*Âşıkun âh u enîn olsa 'aceb mi kârî
Nâle vü zâr olur eglenceleri bîmâruñ* (Bâkî, G. 276/2, Küçük, 2019, s. 270).

[Âşığın işi gücü (sürekli) ah çekip inlemek olsa buna şaşılır mı? Inleyip ağlamalar, hastaları meşgul eder, oyalar.]

Sevgilinin meşgalesi ise âşığın acı çekmesine sebep olan zulümlerdir. Kan döken sevgilinin eğlencesi, âşığa bakışları ile acı çektirmektir:

*Râhat olmaz itmese hûnî gözüñ her demde kan
Kim harâmîñüñ olur her lahza kan eglencesi* (Muhyid-dîn Çelebi, G. 4958/4, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[(Ey sevgili!) Kan döken zâlim gözün sürekli kan dökmezse rahat etmez. Çünkü eşkiyânın eğlencesi (meşguliyeti) daima kan olur.]

1.4. Bulunmak, Orada Olmak, Durmak

Mihri Hâtun, eğlenmek kelimesinin bulunmak, orada olmak manasını kastederek; kelimeyi, canın bedende durması yani insanın yaşaması manasında kullanmıştır. İkinci mısradaki kullandığı eğlenmek kelimesi ise bir kimseyi oyalamak anlamını taşımaktadır:

*Eğlenür miydi bu cânım tende bir an yârsuz
Vuslatına irgürem dir rûzgâr egler beni* (Mihri Hâtun, G. 192/4, Arslan, 2018b, s. 151).

[Sevgili olmasa, canım bedende bir an durur muydu? Zaman, seni vuslata erdireceğim diyerek beni oyalar.]

1.5. Durmak, Kalmak

Şeyhülislam Yahyâ, beytinde eğlenmek kelimesini; durmak, kalmak manasında kullanarak bayramın çabucak gelip geçtiğini, çok fazla kalmadığını belirtmiştir:

*Görinür rûze-dâr-ı hicre ancak yılda bir kerre
Çog eğlenmez gider bir dil-ber-i mahcûbdur bayrâm* (Şeyhülislam Yahyâ, G. 245/3, Kavruk, s. 270).

[Oruçlu kimseye sadece yılda bir kere mahcup bir sevgili gibi gelip görünen bayram, çok kalmaz (hemen) gider.]

1.6. Geç kalmak, Oyalanmak

Şeyhülislam Yahyâ, aşağıdaki beytinde, eğlenmek kelimesini, sevgilinin yollarda oyalanıp gideceği yere geç kalması anlamında kullanmıştır:

*Eglenmese gelse o melek rûhumı virsem
Cânım çıkıyor dahı aceb oyalanur mı* (Şeyhülislam Yahyâ, G. 402/3, Kavruk, s. 430).

[O melek, (yollarda oyalanmasa) geç kalmasa, gelse; ben de ruhumu teslim etsem. Benim canım çıkarken acaba (o, yollarda) oyalanır mı?]

1.7. Hoşça Vakit Geçirmek

Leylâ Hanım'ın meşhur beytinde eğlenmek, anlam olarak bugünkü genel kullanıma daha yakındır. Kelime, burada mutlu bir şekilde vakit geçirmek, gününü gün edip gülüp eğlenmek manasındadır:

*İç bâdeyi gülşende ne dirlerse disünler
'Âlemde sen eglen de ne dirlerse disünler* (Leylâ Hanım, G. 38/1, Arslan, 2018b, s. 158).

[Gül bahçesinde şarap iç, ne derlerse desinler. Bu âlemde sen eğlen de ne derlerse desinler.]

Avnî de şu beytinde eğlenmeyi aynı şekilde gülüp eğlenmek, güzel vakit geçirmek manasında kullanmıştır:

*Ne 'aceb ağlar ise bülbül-i cân çünkü gelüp
Gülüp eglenmedi ol yüzi gülistân bu gice* (Avnî, G. 68/3, Doğan, s. 30).

[Can bülbülünün ağlaması şaşılacak şeydir. (Ağlamasının) sebebi; o, yüzü gül bahçesi gibi olan sevgilinin bu gece gülüp eğlenmemiş olmasıdır.]

1.8. İlgilenmek

Bursalı Rahmî, eğlenmek fiilini hasta olan âşığın sevgiliden ilgi istemesi olarak kullanmıştır:

*Firâkunla hemân bir dem kalupdur ten de cânumdan
Gel ey cânlar tabîbi bir nefes bîmâr ile eglen* (Bursalı Rahmî, G. 160/4, Şentürk, 2020, s. 56).

"Ey canlar tabibi, senin ayrılığında bedenim candan ayrı düşmektedir. Sen gel de bir an için şu hastayla ilgilen." (Şentürk, 2020, s. 56).

1.9. Meşgul etmek

Nefî, aşağıdaki beytinde eğlenceyi, birini bir şeyle meşgul etmek, oyalamak, teselli etmek anlamında kullanmıştır:

*Kendi hâline kosa âşıkı ol gamze-i şûh
Zülfü eğlence yeterdi dil-i âvâresine* (Nefî, G. 123/4, Akkuş, 2018, s. 283).

[O şuh gamze, âşığı kendi hâline bıraksa (sevgilinin) saçları âşığın avare gönlünü meşgul etmeye yeterdi.]

1.10. Oyun Oynamak, Mutlu Olmak

Kurbî, sevgilinin yolunda sürünüp toprağa bulanmasını, çocukların yol ortasında oynayıp mutlu olmasına benzetmektedir:

*Yoluña gönülüm budur galtân olup hâk olduğu
Çün miyân-ı râh olur tıfluñ hemân eglencesi* (Kurbî, 4957/3, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[(Ey sevgili!) Gönülüm senin yolunda yuvarlanıp, toprak olur. Çünkü çocuğun tek eglencesi yolun ortası olur.]

1.11. Sabretmek, Beklemek

Remzî, aşağıdaki beytinde eğlenmek kelimesini; sabretmek, irade göstermek, beklemek manasında kullanmıştır:

*Bahâr eyyâmı destümde ayag eglencem olmazdı
Gönül sabr itse eglense elümde ihtiyâr olsa* (Remzî, G. 4549/4, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1489).

[Elimden gelse, gönülüm sabretse, bekleyebilse, bahar zamanı elimde kadeh ile eglencem olmazdı.]

1.12. Teskin etmek, Sakinleştirmek, Yatıştırmak

Şeyh Gâlib, çocuğa benzettiği gönlünü teskin edip yatıştırmak için sürekli ağlamaktadır. Mücevhere benzettiği gözyaşları ise ağlayan çocuğu sakinleştiren oyuncak gibidir:

*Demâdem gözlerimden la'l u yâkût eylerim peydâ
Cevâhir pâresiz tıfl-ı dil-i giriyânım eğlenmez* (Şeyh Gâlib, G. 120/4, Okçu, s. 277).

[Gözlerimden durmadan lal ve yakut(a benzeyen) gözyaşları akıtırım. Bu mücevher parçaları olmadan ağlayan gönül çocuğum teskin olmaz.]

1.13. Zaman Geçirmek

Remzî, aşağıdaki beytinde oruçlu insanın eglencesi olarak, iftar vaktinin çabuk gelmesi için oruç tutanların uyuduğu gerçeğine değinmiştir. Âşık, sevgiliden ayrı iken zamanın çabuk geçmesini istediği için uyuyup adeta ölmek ister. Uyku, yarı ölüm hâli olarak bilinir. Ayrıca uyumak, zamanın hızlı geçmesine yardımcı olur:

*Rûz-ı hicrânunîda ölmek hoş gelür 'ömrüm baña
Rûzedârûñ h'âb olur çün kim hemân eglencesi* (Remzî, G. 4955/2, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Ey ömrüm! Ayrılık gününde ölmek benim hoşuma gider. Çünkü oruçlu kimsenin tek eglencesi uyku olur.]

2. Divan Şiirinde Âşığın Eğlencesi

Divan şiirinde âşığın eğlencesi, sevgilinin kendisi veya sevgiliye ait güzellik unsurlarının her biridir. Sevgilinin şaraba ve lal taşına benzeyen kırmızı dudağı; geceye benzeyen uzun, siyah saçı; güneş gibi parlayan yanağı; inci misali dişleri; âşığı eğlendirmeye, güzel vakit geçirmesini sağlamaya yetmektedir. Bazen de bunları sadece hayal etmek bile, âşık için bir tesellidir. Sevgilinin güzelliğini düşünerek, onunla vuslat hayali kurmak, sevgiliden ayrı kaldığı günlerde âşığı avutur, mutlu eder. Sevgilinin yay gibi kaşları, oka benzer kirpikleri, hançer veya mızrak gibi âşığa saplanan gamzeleri de âşık için adeta bir zevktir. Bu eziyetler karşısında âh u figan eden âşık, kendi

inlemelerinden, ağlamalarından ve döktüğü gözyaşlarından da memnundur. Ve âşık bunları, hoşça vakit geçirmesini sağladığı ve onu teselli ettiği için özellikle istemekte ve sevmektedir.

Çalışmada divan şiirinde âşığın eğlencesi olan unsurlar, ayrı başlıklar altında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirme, Edirneli Nazmî'ye ait *Mecma' u'n-Nezâ'ir* adlı eserde tespit edilen "eğlencesi" redifli 15 gazelden yola çıkılarak yapılmıştır. Bahsi geçen mecmuada Zülâlî'ye ait "eğlencesi" redifli şiire; 'Atâ, Lâmi'î, Ünsî, Feridî, Remzî, Sadrî, Kurbî, Muhyid-dîn Çelebi, Vechî, Hasbî, Mü'min ve Refikî'nin yazdığı birer nazirenin yanı sıra mecmuanın mürettibi Nazmî tarafından yazılan iki nazire mevcuttur.

Âşığın sevgiliden ayrı iken hayata tutunmasını sağlayan, onu teselli eden sevgilinin özellikleri ve âşıkla ilgili unsurlar aşağıda alt başlıklar altında sınıflandırılarak örneklendirilmiştir.

2.1. Sevgili ile İlgili Unsurlar

2.1.1. Sevgili

Sevgilinin kendisi, âşık için başlı başına bir eğlence kaynağıdır. Sevgiliyi gören âşıktan mutlusu yoktur. Sevgilinin bütün güzelliği ile ortaya çıkması, âşık için günün en güzel ânıdır. Bülbül, gül ile eğlenirken; pervanelerin gönlünü mum eğler. Âşık ise dünyada sadece sevgili ile ilgilenir, onunla eğlenir, mutlu olur:

*Eglenür bülbül gül ile şem' ile pervâneler
Muhyi'nüñ sensin cihân içre hemân eğlencesi* (Muhyid-dîn Çelebi, G. 4958/8, *Mecma' u'n-Nezâ'ir*, Köksal, 2017, s. 1615).

[Bülbül, gülle; pervaneler, mum ile eğlenir. Muhyi'nin ise dünyada tek eğlencesi sensin.]

Gönül, bazen bir bahçivana benzetilir. Nasıl ki bahçıvan gül bahçesinde gül fidanlarıyla uğraşmaktan, onları sevip okşamaktan hoşlanırsa, âşık da sevgilisi ile böyle yakın olup sevgilisi ile meşgul olmak, onunla hoşça vakit geçirmek ister:

*Gül-bün-i bâg-ı melâhatsin sen ey serv-i revân
Bâgbân-ı cânunî oldur her zamân eğlencesi* ('Atâ, G. 4951/4, *Mecma' u'n-Nezâ'ir*, Köksal, 2017, s. 1613).

[Ey salına salına yürüyen sevgili! Sen, güzellik bahçesinin gül fidanısın. Gönül bahçıvanının her zaman eğlencesi sensin.]

Bahçedeki bülbül, gül olmadan eğlenemez. Âdeta bütün cihan, ona kafes yani hapis gibi gelir. Âşık için de sevgili olmayan dünya zindan gibidir. Dünyadan zevk almanın yolu sevgilinin de orada bulunmasından geçer:

*Bülbül-i câna cihân bâgı kafesdür sensüzün
Gülsüz olmaz 'andelîbüñ gülsitân eğlencesi* ('Atâ, G. 4951/6, *Mecma' u'n-Nezâ'ir*, Köksal, 2017, s. 1613).

[(Ey sevgili!) Sen olmasan, gönül bülbülüne cihan bahçesi, kafestir. Bülbülün, gül bahçesinde eğlencesi gülsüz olmaz.]

Şair, sevgilisiz bir dünya istememesini bir adım daha öteye taşıyarak, sevgili olmadan cennetin de anlamsız olduğunu, hurilerin sevgilisinin kılığına girerek ona oyun oynayacağını farkında olduğunu belirtir:

Cennet içre dil-berüñ dîdârı olmazsa 'Atâ

Câna bir bâzîçedür hûr-ı cinân eglencesi ('Atâ, G. 4951/7, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Ey 'Atâ! Cennet içinde sevgilinin yüzü olmazsa, cennet hûrisinin eglencesi (gönlüme oynadığı) bir oyundur.]

Sevgiliye son derece düşkün olan âşık, onun bir an olsun yanından ayrılmasını istemez. Çünkü onu mutlu eden tek şey sevgilidir:

Gitmege 'azm itme gel âşüfte cân eglencesi

Bu şikeste gönlümüñ sensin hemân eglencesi (Ünsî, G. 4953/1, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Ey gönlümün meftûn olduğu, canımın eglencesi (sevgili), gitmeye kalkma, gel! Bu kırık gönlümün tek eglencesi sensin.]

Şaire göre; sevgili, sadece kendisi için bir mutluluk kaynağı değil; tüm insanların eglencesidir:

Mihriñ ey mâh-ı felek devr-i zamân eglencesi

Hulkuñ ey hüsn-i melek halk-ı cihân eglencesi (Ferîdî, G. 4954/1, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Ey gökyüzünün ayı! Sevgin, (güneş gibi parlayan yüzün) bu zamanın eglencesidir. Ey melek kadar güzel olan sevgili! Yaratılışın, bütün insanların eglencesidir.]

Varlığını 'âlemüñ kimse almaz oldu 'aynına

Sen olaldan hüsn ile halk-ı cihân eglencesi (Remzî, G. 4955/4, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Sen güzelliğinle bütün insanların eglencesi olduğundan, âlemin varlığına kimse itibar etmez oldu.]

Âşığın bu dünyada mutlu olmasının yegâne sebebi sevgilidir:

Olmasaydı gönlümüñ bir mihrbân eglencesi

Olmaz idi cismümüñ 'âlemde cân eglencesi (Remzî, G. 4955/1, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Gönlümün senin gibi güler yüzlü, sevgi dolu bir meşgalesi olmasaydı, yeryüzünde benim gönlümün eglencesi olmazdı.]

Dünyada sevgili olmasa, âşığın yakasını dert, keder asla bırakmazdı:

Kurbîyâ bir dem halâs olmazdı gamdan dünyede

Gönlümüñ olmasa ol şûh-ı cihân eglencesi (Kurbî, G. 4957/6, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Ey Kurbî, o dünyalar güzeli işveli sevgili, gönlümün eglencesi olmasaydı; gönlüm, dünyada bir an olsun gamdan kurtulamazdı.]

Bu dünyada yaşamdan zevk almanın tek yolu, tatlı dilli bir sevgilinin âşığa yoldaş olmasıdır:

Hak bu kim cân lezzetin bulur cihân içre şu kim

Kanda olsa ola bir şîrîn-zebân eglencesi (Nazmî, G. 4964/6, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1617).

[Gerçek şudur ki, nerede olursa olsun bir kimseye tatlı dilli bir sevgili eglence olursa, cihan içinde o kişi can lezzetini bulur.]

Âşık, bedenen ve ruhen, sevgilinin varlığı ile mutlu olup eğlenir. Sevgilinin gitmesi ile hiçbir şeyin tadı tuzu kalmaz:

*Eglenürdi cân ile ten dahu cân cânân ile
Gitti cânân kalmadı ne ten ne cân eğlencesi* (Muhyid-dîn Çelebi, G. 4958/7, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Cân ile ten, cân ile cânân eğlenirdi. Cânân gitti, ne ten ne cân eğlencesi kaldı.]

Hasta olan âşığa şifa olan, ona huzur veren, sevgilinin varlığıdır:

*Ruhlaruñ vasfında cânâ dem-be-dem kan ağlaram
Ey gönül diñlencesi ey haste cân eğlencesi* (Hasbî, G. 4960/3, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Ey gönlü dinlendiren sevgili! Ey hastaya cân eğlencesi! Ey sevgili! Yanaklarını tarif ederken daima kan ağlarım.]

2.1.2. Sevgili ile Vuslat Hayali

Âşık için sevgiliye kavuşmak hayalden öte gidemez. Yine de bunun hayalini kurmak bile âşığın mutlu etmeye, gönlünü eğlemeye yeter. Bin türlü dertle geçen ömründe onu ayakta tutan tek şey sevgili ile vuslatı hayal etmektir:

*Lâmi 'î nüñ bu belâ dârında çoklar sevdüğüm
Hak bilür vasluñ hayâlidür hemân eğlencesi* (Lâmi'î, G. 4952/7, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Lâmi'î'nin bu bela evinde sevdiği çoktur. Onun tek eğlencesi, Allah bilir, kavuşmanın hayalidir.]

*Dûstum hecrüñe kılmazdı tahammül bu gönül
Olmasa vasluñ hayâli her zamân eğlencesi* (Ünsî, G. 4953/2, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Her zaman sana kavuşmanın hayâli benim eğlencem olmasa; bu gönül, sevgilinin ayrılığına tahammül edemezdi.]

Sevgiliye kavuşmak iki cihanda tüm insanların hayalidir. Vakitlerini sevgiliyle vuslat amacıyla harcar, bunun hayalini kurarak eğlenirler:

*Sensin ol cânâne kim dünyâ vü 'ukbâda senüñ
Vuslatuñdur dûstum pîr ü cevân eğlencesi* (Hasbî, G. 4960/5, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Ey sevgili! Hem dünya hem âhirette, genç ve yaşlıların eğlencesi sen ve sana kavuşmaktır.]

Sevgiliye her kavuşma, beraberinde ayrılığı getirir. Her ayrılık da hemen bir sonraki vuslatı hayal ettirir. Sürekli bu iki duygu içerisinde gidip gelen âşıklar, ömürlerini bununla tüketip giderler:

*Âşık ola cân ile dilden şu kim bir dil-bere
Vuslat u hicrândur anuñ her zamân eğlencesi* (Nazmî, G. 4964/5, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1617).

[Her kim ki can u gönülden sevgiliye âşık olsa, onun daima eğlencesi kavuşma ve ayrılıktır.]

Âşık, vuslat hayali kurmanın bir işe yaramayacağını çok iyi bilse de bunu yapmaktan kendini alıkoyamaz. Bunu hayal etmek bile onu eğlendirmeye yeter, sonuca bakmaz:

*Ko günüm geçsün benim fikr-i visâl ü hecr ile
Çün kim olur h'âcenüñ sürer ziyân eglencesi* (Sadri, G. 4956/3, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Bırak benim günüm, kavuşma ve ayrılık düşüncesiyle geçsin, hocanın bu bir işe yaramayan eglencesi sürsün.]

2.1.3. Sevgilinin Ağzı, Dişi

Âşığı mutlu eden düşüncelerden biri sevgilinin ağzını hayal etmektir. Sevgilinin kırmızı lal taşına benzeyen dudaklarını, inciye benzer dişlerini ve bu mücevherleri muhafaza eden bir kutuya benzetilen ağzını düşünmek âşık için eğlence olarak yeter:

*Dürc-i la lüñ fikridür her lahza cân eglencesi
Dür dişüñdür dîde-i geöher-feşân eglencesi* (Lâmi'î, G. 4952/1, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Gönlün eglencesi, daima lal taşına benzeyen dudağının, mücevher kutusuna benzeyen ağzının düşüncesidir. İnci saçan gözümün eglencesi inciye benzer dişlerindir.]

2.1.4. Sevgilinin Beni

Sevgilinin tüm güzellik unsurları gibi beni de âşığı mutlu eder. Sevgilinin beni, âşığın gözüne yansıdığı anda ortaya çıkan görüntü siyah bir benektir. Göz bebeği, bu beneği karşılar. Siyah göz bebeği, dükkânında inci dizerek vaktini geçiren bir Hintliye benzetilir. Buradaki inciler, iki gözden ardı ardına akan gözyaşlarıdır:

*'Aks-i hâlüñ dîdede şol h'âce-i Hindû durur
Kim aña dür dizmek olmuşdur dükkân eglencesi* ('Atâ, G. 4951/2, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Gözümde beninin yansıması şu Hintli hocadır ki; ona, inci dizmek, dükkân eglencesi olmuştur.]

2.1.5. Sevgilinin Boyu

Âşığı, sevgiliden ayrı kaldığında teselli veren şeylerden biri sevgilinin boyudur. Sevgilinin bazen serviye bazen cennetteki sidre ağacına benzetilen boyuna ulaşmak, âşık için her şeyden daha kıymetlidir:

*Fürkate tâkat getürmezdi Zülâlî her nefes
Olmasa kaddüñ hayâli her zamân eglencesi* (Zülâlî, G. 4950/5, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1612).

[Sevgilinin boyunun hayâli, (Zülâlî'nin) her zamân eglencesi olmasa; Zülâlî, tek bir an bile ayrılığa dayanamazdı.]

*Sidre boyuñdur murâd-ı müntehâm ey serv-kad
Çöpçe gelmez gözüme dâr-ı cinân eglencesi* (Ferîdî, G. 4954/2, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Ey servi boylu (sevgili)! Son arzum, senin sidre ağacına benzeyen boyuna erişmektir. Cennet yurdunun eglencesinin, gözümde çöp kadar değeri yoktur.]

Bir bahçıvanın gül ve servi ile meşgul olması ne kadar doğalsa; âşığın da sevgilinin serviye benzer boyu ile vakit geçirmesi, onunla mutlu olmak istemesi gayet doğal sayılmalıdır:

*Bâg-ı hüsnüñde kadüñle haddüñe meyl eylesem
N'ola kim serv ü gül olur bâgbân eğlencesi* (Vechî, G. 4959/3, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Güzelliğinin bahçesinde boyuna ve yanağına meyletsem ne olur? (Nitekim) bahçıvanın eğlencesi servi ve gül olur.]

2.1.6. Sevgilinin Dudağı

Sevgilinin dudağını arzulamak, hayal etmek, âşık için eğlenmenin, mutlu olmanın yollarından biridir. Aşağıda verilen Nazmî'ye ait gazelin bütününde, sevgilinin dudağının farklı açılardan âşığa nasıl teselli olduğu, onu mutlu ettiği, ayrılık zamanlarında onun gönlünü nasıl eğlediği anlatılmaktadır. Hasta bir insan, nasıl iyileşeceği düşüncesiyle moral bulup hastalığına dayanma gücü buluyorsa, âşık da hasta gönlünü iyileştirecek olan dudağı düşünerek sevinir. Âşık, aşk derdiyle iğne ipliğe dönmüş hastalıklı, zayıf bir bedene sahiptir. Bu durumda âşığı teselli eden şey; kendi bedeninin neredeyse yok olacak gibi küçülmesiyle sevgilinin dudaklarının neredeyse yokmuş gibi küçük olmasına benzetmesidir. Âşığa zevk veren dudak özelliklerinden birisi de dudağın şeker gibi tatlı oluşudur. Âşık da papağan gibi daima sevgilinin dudağını zikreder, çünkü şekere düşkündür. Sevgilinin mahallesi âşık için kutsal, kıymetli ve güzel olduğu için cennete benzetildiğinden içinde oturan mahalle sakinleri de cennet ehline benzetilmiştir. Cennet ehli, Kevser havuzunda eğlendiğine göre, mahalle sakinlerinin Kevser suyuna benzeyen sevgilinin dudağına düşkün olması da normaldir. Aynı şekilde mahalle sakinleri bahçıvana benzetilmiştir. Bahçıvan, gonca ile ilgilenirken âşığın da sevgilinin goncaya benzeyen dudakları ile vakit geçirmek istemesi gayet doğaldır. Bahsi geçen gazelin tamamı şu şekildedir:

*Ârzû-yı la 'lûñ olsa n'ola cân eğlencesi
Fikr-i sihatdür çü bîmâruñ hemân eğlencesi*

[Lal taşına benzer dudağının arzusu gönül eğlencesi olsa ne olur? Çünkü hastanın tek eğlencesi sağlığına kavuşacağı düşüncesidir.]

*La 'lûñe f'l-cümle mânend olmasaydı dil-berüñ
'Âşikuñ cisminde hiç olmazdı cân eğlencesi*

[Âşığın bedeni, sevgilinin dudağına tamamen benzemeseydi, gönül eğlencesi hiç olmazdı.]

*Kanda olsa la 'l-i nâbuñ zikr ider dil dem-be-dem
Kand olur pes tûti-i şîrîn-zebân eğlencesi*

[Gönül, nerede olursa olsun daima kıpkırmızı dudağını zikreder. Çünkü tatlı dilli papağanın eğlencesi şeker olur.]

*La 'lûñe meyl itse n'ola sâkin-i kûyuñ ki olur
Kevser ey hûrî-likâ ehl-i cinân eğlencesi*

[Ey hûri yüzlü sevgili! Mahallenin sakinleri, dudağına meyletse ne olur? Zira cennet ehlinin eğlencesi Kevser suyudur.]

*Ehl-i kûyuñ göñlini la 'lûñle eglerse n'ola
Gonçedür ey sero-i gül-ruh bâgbân eğlencesi* (Nazmî, G. 4962/1-5, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Ey gül yanaklı, servi boylu sevgili! Mahallenin sakinleri, gönlünü dudağınla eğlendirirse ne olur? Zira bahçıvanın eğlencesi goncadır.]

Şair, gönlünü teselli etmek için şiir yazmaya, tatlı sözler söylemeye ihtiyaç duyar. Bunun en güzel yolu sevgilinin şirin dudağını metheden sözler söylemektir:

La lüñi medh eylesem göñlüm teselliler bulur

Tatlu sözdür şâ'ire zîrâ zebân eglencesi (Mü'min, G. 4961/3, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Lal taşına benzer dudağını methetsem, gönlüm teselli bulur. Zira tatlı sözler, şaire dil eğlencesi olur.]

Diñle şâhum bendeñi şeker lebüñ vasf ideyin

Şâhuñ olur tûti-i şîrîn-zebân eglencesi (Muhyid-dîn Çelebi, 4958/2, Mecma' u'n-Nezâ'ir, s. 1615).

[Şâhım! Köleni dinle, şeker gibi tatlı olan dudağını tarif edeyim. Şâhın eğlencesi, tatlı dilli papağan olur.]

Âşık, gönlüne huzur veren sevgilinin dudaklarını düşünerek gönlünü eğler ve vaktini mutlu geçirir:

Ey görñül ârâmu rûh-ı revân eglencesi

Ârzû-yı leblerüñdür şimdi cân eglencesi (Vechî, G. 4959/1, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Ey gönlümün huzuru (sevgili), şimdi dudaklarının arzusu benim eğlencemdir.]

Sevgilinin kırmızı dudakları, hem renk bakımından hem de âşığı kendinden geçirip sarhoş etmesi bakımından şaraba benzetilir. Bu şarap, bazen “dudak suyu” olarak tarif edilirken kimi zaman da kırmızıya çalan rengi dolayısıyla erguvan şarabı olarak nitelenir:

Her dem ey cân-ı cihân her lahza ey maksûd-ı cân

Yâr-ı la lüñdür seniñ Nazmî'ye cân eglencesi (Nazmî, G. 4964/7, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1617).

[Ey cihanın canı! Ey canın gayesi! Her an, her zaman, Nazmî'ye can eğlencesi senin dudağının suyudur.]

La'l-i cânân şevkidür her lahza cân eglencesi

Âşikuñ olur şarâb-ı ergavân eglencesi (Zülâlî, G. 4950/1, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1612).

[Gönlün eğlencesi, daima sevgilinin lal dudağının arzusudur. (Bu yüzden) erguvan şarabı, âşığın eğlencesi olmuştur.]

Leblerüñ şevki ile cânâ 'aceb midür müdâm

Olsa Hasbî'nüñ şarb-ı ergavân eglencesi (Hasbî, G. 4960/5, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Ey sevgili! Hasbî'nin eğlencesi daima dudaklarının arzusuyla erguvan şarabı olsa, bu şaşılacak bir şey midir?]

Zehr dirken bâdeye şevk-i lebüñle sâkiyâ

Göñlümün oldu şarâb-ı ergavân eglencesi (Mü'min, G. 4961/6, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Ey sâki! Dudağının arzusuyla şaraba zehir derken, erguvan şarabı gönlümün eğlencesi oldu.]

Sevgilinin dudağını isteyen âşığın eğlencesi meyhane kapısının eşiğindedir. Bu, âşığın hem derdinden şarap içmek için meyhaneye gitme hem de sevgilinin dudağının şarabından şarap içme isteği olarak anlaşılabilir:

Câm-ı la lüñ ârzû idenlerüñ olur müdâm
Âstân-ı dergeh-i pîr-i mugân eğlencesi (Kurbî, G. 4957/4, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Lal taşına benzer dudağının kadehini arzu edenlerin eğlencesi daima meyhanecinin kapısının eşiği olur.]

Âşık için aslında bir hayalden öte gidemeyen sevgilinin dudaklarını görme arzusu, bazen daha da ileri giderek sevgiliden bir buse alma safhasına yükselir. Dudaklarından ayrı düşmesi âşığı üzdüğü için teselli olarak sevgiliden bir öpücük beklemektedir. Çocukların bir yeri acıdığına, acıyan yerini öptürmesine benzer şekilde âşık da teselli için sevgiliden bir beklenti içine girmiştir:

Hecr-i la lüñde bu dem cân tasasıdur hâsilum
Bûseñi gerçi umardum ola cân eğlencesi (Mü'min, G. 4961/2, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Lal taşına benzer dudağından ayrıldığı zaman ortaya çıkan şey gönül üzüntüsüdür. Oysa ben can eğlencesi için öpücüğünü beklerdim.]

2.1.7. Sevgilinin Gamzesi

Âşık, sevgiliden gelen her türlü davranışa razıdır velev ki zalim bir bakış olsun, bu bakışıyla âşığı yaralasın. Sevgilinin bir kılıca benzeyen gamzesi, âşığın gönlünde yer etmiş ve âşık için vazgeçilmez olmuştur. Bunu da akarsuyun kenarında eğlence kurulmasına benzetmiştir. Akarsu alçakta olur. Sevgilinin yüce gamzesi de tevazu göstererek âşığın gönlünde taht kurmuştur. Âşık için başka eğlence aramaya gerek yoktur:

Tîg-ı gamzeñ cân u dilde mesken eylerse n'ola
Çünkü alçak yir olur âb-ı revân eğlencesi (Ünsî, G. 4953/3, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[(Ey sevgili!) Yan bakışının kılıcı, cân ve gönülde yer edinmişse ne olmuş? Çünkü akarsu eğlencesi alçak yerde olur.]

Âşığın hasta gönlünü iyileştirecek tedavi sevgilinin gamzesindedir. Nitekim hasta birisi, kendisi gibi hasta olan başka bir kişiyle konuştuğunda rahatlar, moral bulur. Hasta bir kimse yalnız kalmak istemez, birileri ile konuştuğunda derdini bir müddet olsun unuttur, mutlu olur. Âşık da hasta gönlünü teselli için sevgilinin yan bakışını talep etmektedir:

Gelmeyince gamzeñüñ peykânı eğlenmez gönül
Hastenüñ olsa 'aceb mi hem-zebân eğlencesi (Kurbî, G. 4957/2, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[(Ey sevgili!) Yan bakışının oku gelmeyince, gönül eğlenmez. Hastanın eğlencesi aynı dili konuşan biri olsa buna şaşılır mı?]

2.1.8. Sevgilinin Hayali

Sevgilinin kendisini göremeyen, ona kavuşamayan âşık için gönlünü teselli edecek tek şey sevgilinin hayalidir. Sevgilinin hayali, âşığın gönlünü avutur, sevgili yokken geçmek bilmeyen zamanı daha çabuk geçirmesine yardımcı olur. Böylece âşık, bir çocuğa benzettiği gönlünü eğlemiş, oyalamış olur:

‘Âleme virmez senüñ murg-ı hayâlünñ tıfl-ı dil
N’eylesün nâ-rüstenüñ oldur hemân eglencesi (‘Atâ, G. 4951/3, Mecma’u’n-Nezâ’ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Gönül çocuğu, senin hayal kuşunu başkasına vermez. Çocuğun tek eğlencesi odur, ne yapsın?]

Sevgiliden ayrı kalan âşık, gözyaşı döker ve âşığın imdadına yine sevgilinin hayali yetişir:

Ey temâşâ-yı ruhuñ âvâre cân eglencesi
V’ey hayâlünñ dîde-i gevher-feşân eglencesi (‘Atâ, G. 4951/1, Mecma’u’n-Nezâ’ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Ey, perîşan gönlümün eğlencesi yanağını seyretmek (olan sevgili!) Ve ey, inci saçan gözün eğlencesi hayalin (olan sevgili!)]

Sevgilinin türlü güzellik unsurlarını hayal ederek vaktini geçirmeye çalışan âşık, sevgiliden yardım ister:

Kalbe müjgânuñ hayâlin rahm idüp gönder ki olur
Bende-i şâh olanuñ seyf ü sinân eglencesi (Kurbî, G. 4957/5, Mecma’u’n-Nezâ’ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[(Ey sevgili!) Merhamet edip kirpiklerinin hayalini kalbime gönder. Çünkü padişahın kölesi olanın eğlencesi kılıç ve mızraktır.]

2.1.9. Sevgilinin Kaşı ve Gamzesi

Sevgilinin kaşı ile gamzesi bazen ortak çalışarak âşığı yaralar. Bu âşığın hoşuna gider çünkü bu, sevgilinin onunla ilgilendiği anlamına gelir. Bir çocuğun eğlenmek için yaptığı ok ve yay gibi, âşık da sevgilisinin kaşından ve gamzesinden müteşekkil ok-yay takımı ile mutlu olmak ister:

Yâ kaşuñla gamzeñe gönülüm n’ola meyl eylese
Tıfluñ olur lâ-cerem tîr ü kemân eglencesi (Hasbî, G. 4960/4, Mecma’u’n-Nezâ’ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Gönlüm yay (gibi) kaşına ve yan bakışına meyletse ne olur? Şüphesiz çocuğun eğlencesi ok ve yay olur.]

Ey Refikî avunur dil gamze vü ebrûsıla
Tıfl gibi kim olur tîr ü kemân eglencesi (Refikî, G. 4963/5, Mecma’u’n-Nezâ’ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Ey Refikî! Gönül, sevgilinin yan bakışı ve kaşıyla avunur. Çocuk gibi ok ve yay, eğlencesi olur.]

2.1.10. Sevgilinin Kaşı ve Gözü

Sevgilinin kaşı ve gözü, yay ve ok misali birlikte çalışarak adeta âşığa bakış oklarını fırlatır. Bu durum, âşığın çocuğa benzettiği gönlüne bir eğlence olmuştur. Nitekim çocuklar da sokakta oynamak için hemen buldukları dal parçalarından ok ve yay yapıp onunla eğlenirler:

Gönlümüñ kaşuñ gözüñdür her zamân eglencesi
Kim olur tıfl olanuñ tîr ü kemân eglencesi (Sadrî, G. 4956/1, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[(Ey sevgili!) Gönlümün daima eğlencesi senin kaşın ve gözündür. Nitekim çocukların eğlencesi ok ve yay olur.]

Âşık, sevgiliden yay çekip ok atmasını istemektedir. Bunu yapmanın yolu da sevgilinin âşığı nişan alıp attığı bakış oklarıdır. Elbette ok atanın, karşısında belirlediği hedefi vurması onu eğlendirir. Şair, bu hedefe gönlünü koymuştur ve sevgilinin bu hedefi vurarak eğlenmesini istemektedir. Çünkü bu durum âşığı da eğlendirecektir:

N'ola dil eglencesi olsa o göz ü kaş ile
Ya çeküp ok atanuñ olur nişân eglencesi (Sadrî, G. 4956/6, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[O göz ve kaş ile gönül eglense ne olur? Nitekim yay çekip ok atanın eğlencesi nişan almaktır.]

2.1.11. Sevgilinin Kaşı ve Kirpiği

Âşığın güzel vakit geçirdiği, mutlu olduğu zamanlardan biri de, sevgilinin kaşının ve kirpiğinin hayalini kurduğu anlardır. Gönlünü eğlendiren bu ok ve yaya son derece muhtaçtır:

N'iderem tîr ü kemânı olmasaydı gönlümüñ
Ol hayâl-i ebru vü müjgân her ân eglencesi (Lâmi' i, G. 4952/4, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Gönlümün ok ve yayı olmasaydı ne yapardım? Gönlümün her an eğlencesi, sevgilinin kirpiğinin ve kaşının hayâlidir.]

Sevgilinin kaşı, yay; kirpikleri ise ok gibidir ve böylece bakışları âşığın gönlüne saplanır. Sevgilinin âşığa bakmaması, bu ok ve yaya hasreti artırır. Zavallı âşık gönlünün eğlencesi olan kaş ve kirpiğin yani ok ve yayın derindedir:

Hasretinden kirpügüñ okıyla kaşuñ yayınuñ
Oldı ben âvârenüñ tîr ü kemân eglencesi (Atâ, G. 4951/5, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1613)

[Sevgilinin kirpiğinin oku ve kaşının yayının hasretinden avareyim. Ok (kirpik) ve yay (kaş) benim eğlencem oldu.]

2.1.12. Sevgilinin Mahallesi

Divan şiirinde âşık için sevgilinin oturduğu yer, sevgili kadar önem taşır. Âşık, her zaman bülbül gibi şakıyıp eğleneceği yer olan gül bahçesini, yani sevgilinin mahallesini gezmek ister.

Âşıkun ma şûkı kûyudur hemân eglencesi
Bülbülüñ olur cihânda gülsitân eglencesi (Muhyid-dîn Çelebi, G. 4958/1, Mecma' u' n-Nezâ' ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Âşığın tek eğlencesi sevgilinin mahallesidir. Bu dünyada bülbülün eğlencesi, gül bahçesi olur.]

Sevgilinin yüzü bir gül ise; oturduğu mahalle, bir gül bahçesidir. Âşık da bülbül olduğuna göre, bu gül bahçesinde gül ile vakit geçirmek ister. Aşağıda verilen üç beyit bu duruma örnektir:

*Kûyuñı tolanmadan ben ‘âşıkuñ men ‘ itme kim
Seyr-i gülşendür hemîşe bâğbân eglencesi (Mü’min, G. 4961/5, Mecma’u’n-Nezâ’ir,
Köksal, 2017, s. 1616).*

[(Ey sevgili!) Senin mahallenin gezmeyi dolaşmayı, ben âşığına yasaklama.
Bahçıvanın eglencesi daima gül bahçesini gezmektir.]

*Gülşen-i kûyuñdan ayrılmaz gönül ey gül- ‘izâr
Bülbülün olur gül ile dâstân eglencesi (Ünsî, G. 4953/4, Mecma’u’n-Nezâ’ir, Köksal,
2017, s. 1613).*

[(Ey gül yanaklı sevgili! Gönül, senin mahallenin gül bahçesinden ayrılmaz.
(Orada) gül ile bülbülün hikâyesi gönlüme eğlence olur.]

*Olsa didâruñla kûyuñ n’ola cân eglencesi
Bülbülün olur gül ile gülsitân eglencesi (Nazmî, G. 4964/1, Mecma’u’n-Nezâ’ir,
Köksal, 2017, s. 1617).*

[(Ey sevgili!) Yüzün ve mahallenin gönül eglencesi olsa ne olur? Bülbülün eglencesi,
gül ile gül bahçesi olur.]

Âşığın hasta ve yorgun gönlünü iyileştirecek, ona iyi gelecek şeylerden biri,
sevgilinin mahallesidir. Âşık, sevgiliye olabildiğince yakın olmak ve böylece mutlu olmak
ister:

*N’ola kûyuñ olsa her dem haste cân eglencesi
Bülbülün olur çü sahn-ı gülsitân eglencesi (Refikî, G. 4963/1, Mecma’u’n-Nezâ’ir,
Köksal, 2017, s. 1616).*

[(Mahallen, daima hasta gönlün eglencesi olsa ne olur? Çünkü bülbülün eglencesi
gül bahçesinin meydanı olur.]

Sevgili yokken onun mahallesine gelmek veya mahalleye geldiğinde sevgiliyi
bulamamak, âşığa derin bir üzüntü verir. Burası cennet gibi bir yer olsa bile, sevgili yoksa
âşığı mutlu etmez, eğlendirmez:

*Kûyuña varup karâr itmez cemâlünñsüz gönül
Şol ki didâr isteye olmaz cinân eglencesi (Sadri, G. 4956/2, Mecma’u’n-Nezâ’ir,
Köksal, 2017, s. 1614).*

[(Ey sevgili! Gönlüm, mahallene geldiğinde güzel yüzün olmazsa orada durmaz
(gider). Her kim ki sevgilinin yanağını talep ederse, ona cennet bile eğlenceli gelmez.]

Sevgilinin mahallesinin sakinleri için sevgilinin eşğinde oturmak paha biçilemez
değerde bir eğlence olmuştur:

*Zînet ü fer vireli hüsnüñ bahârı ‘âleme
Bûstân-ı âstânuñ dûstân eglencesi (Ferîdî, G. 4954/4, Mecma’u’n-Nezâ’ir, Köksal,
2017, s. 1614).*

[(Ey sevgili!) Güzelliğinin baharı, âleme süs ve ışık vereli, eşğinin bahçesi,
dostların eglencesi oldu.]

2.1.13. Sevgilinin Saçı

Âşık, sevgiliden ayrı kaldığında, onu teselli edecek tek eglencesi, dertli gecelerine
benzeyen kara, uzun saçlarıdır:

Zülfî sevdâsına gurbetde esîr olanlaruñ

Mâlihûlyâdur şeb-i gamda hemân eğlencesi (Zülâlî, G. 4950/2, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1612).

[Sevgilinin saçının sevdasına esir olanların, gurbette, gam gecesinde tek eğlencesi kara sevdadır.]

Âşığın kıl kadar küçük şeyler bile mutlu etmektedir. Şairin bu “kıl kadar” diye tabir ettiği şey elbette sevgilinin saçlarıdır. Sevgilinin bir o yana bir bu yana salınan sümbül saçları gibi âşık da heyecandan, mutluluktan yerinde duramamaktadır:

Sünbülünveş bî-karâr oldum gözümden kıl kadar
Ey gönül âşüfteşi âşüfte cân eğlencesi (Zülâlî, G. 4950/4, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1612).

[Ey gönül meftûnu, perişan gönlümün eğlencesi, gözümden kıl kadar bir şeydir (saçlarındır). Senin sümbüle benzer saçların gibi yerimde duramaz oldum.]

Uyku vakti gelince anlatılan uzun hikâyelerle eğlenen insanlar gibi, âşık da öldüğünde sevgilinin uzun saçlarının haberlerini dinlemek ve huzur içinde yatmak ister. Uyku, yarı ölüm hâli sayıldığı için böyle bir benzetme yapılmıştır:

Dil diler cânı çıkınca saçlarıñ ahbârını
Uyhu vakti halkuñ olur dâstân eğlencesi (Sadrî, G. 4956/5, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[(Ey sevgili!) Can ölünce; gönül, saçlarının haberlerini duymak ister. Nitekim uyku vakti gelince insanların eğlencesi uzun hikâyeler olur.]

Âşık, gönlünü bütün cihanı gezen âvâre bir kuşa benzeterek yuva aradığını ve nihayet yuva olarak sevgilinin saçlarını seçtiğini söyler. Yuvası olan kuş, artık mutludur:

'Âlemi tolandı gönülüm kıldı zülfüñde karâr
Kim olur âvâre murguñ âşiyân eğlencesi (Muhyid-dîn Çelebi, G. 4958/5, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[(Ey sevgili!) Gönlüm, bütün âlemi dolaştı, saçında yerleşip kaldı. Çünkü başıboş kuşun eğlencesi bir yuva olur.]

Padişahların eğlencelerinden biri olan avlanma da, divan şiirinde âşığın eğlencesi için konu edilmiştir. Padişahın yırtıcı, avcı kuşlar ile başka kuşları avlaması hadisesine gönderme yapılarak; âşık, keklige benzetilen gönlünü avlaması için sevgilinin doğana benzer saçlarını salmasını ister. Burada sevgili avlanarak eğlenirken âşık da sevgilinin saçları ile eğlenmiş olacaktır:

Cân u dil kebkine sal başdan saçuñ şeh-bâzını
Çün şikâr itmek olur şâh-ı cihân eğlencesi (Sadrî, G. 4956/4, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[(Ey sevgili!) Gönül kekligini avlamak için saç doğanını başından gönder. Çünkü dünya padişahının eğlencesi avlanmak olur.]

Saga sola kara zülfüñ ağını salup şehâ
Sayd-ı cân it sayd olur şâh-ı cihân eğlencesi (Muhyid-dîn Çelebi, G. 4958/3, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Ey padişahım! Siyah saçının ağını, sağa sola salıp canımı avla. Dünya şâhının eğlencesi avlanmaktır.]

2.1.14. Sevgilinin Yanağı

Yeryüzünde ne kadar güzel olursa olsun, âşığın gönlünü avutan sadece sevgilinin yanağıdır:

*Gerçi pürdür sûret-i zîbâ ile rûy-ı zemîn
Mü'min'ün nakş-ı ruhuñdur her zamân eğlencesi* (Mü'min, G. 4961/7, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Yeryüzü gerçi güzel, süslü yüzlerle doludur ama Mü'min'in eğlencesi her zaman senin yanağının nakşıdır.]

Gönül, sevgilinin yanağında kendini kaybeder. Oradan ayrılmak istemez. Su gibi parlak ve şeffaf olan sevgilinin yanağında, kendi yansımasıyla kendine yer edinen âşık, eğlence yerini keşfetmiştir. Akarsuların hemen yanında kurulan eğlence meclisleri gibi âşık da kendi akarsuyunu ve eğlence mekânını bulmuştur:

*Ârızuñ 'aksine cây olursa cân u dil ne tañ
Çünkü alçak yir olur âb-ı revân eğlencesi* (Zülâlî, G. 4950/3, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1612).

[Gönül, sevgilinin yanağının yansımasında yer edinirse, buna şaşılır mı? Çünkü akarsu eğlencesi alçak yerde olur.]

Bahçıvan nasıl bahçesinde sümbülle, serviyle, gülle meşgul olup eğlenceli vakit geçiriyorsa sevgilinin mahallesinde yaşayan âşıkları da sevgilinin gül yanağı ve sümbül saçı eğlendirir:

*Seyr-i zülf ü mihr-i haddüñ egler ehl-i kûyuñ
Sünbül ü serv ü gül olur bâğbân eğlencesi* (Nazmî, G. 4964/2, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1617).

[Yanağının güneşi ve saçının temâşası mahallenin sakinlerini eğlendirir. Nitekim bahçıvanın eğlencesi sümbül, servi ve gül olur.]

Pervane böceğinin tek eğlencesi nasıl mumun etrafında dönmek ise, âşık da mutlu olmak için sevgilinin ay gibi parlak olan yanağını arzular:

*Şevk-i ruhsâruñdur ey meh tende cân eğlencesi
Şem ' olur pervânenüñ lâ-büd hemân eğlencesi* (Kurbî, G. 4957/1, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Ey ay gibi güzel olan sevgili! Bedende gönül eğlencesi yanağının arzudur. Elbette pervanenin tek eğlencesi mum olur.]

Sevgilinin yanağı güneş gibi parlamakta ve âşığı mutlu etmektedir. Kâinat, güneş olmadan nasıl şenlikli, eğlenceli olmazsa âşık da sevgilinin yanağı olmadan yapamaz:

*Derd-i işkuñdur şehâ kevn ü mekân eğlencesi
Mihr-i ruhsâruñ durur devr-i zamân eğlencesi* (Hasbî, G. 4960/1, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Ey sultanım! Kâinatın eğlencesi, aşkının derdidir. Bu zamanın eğlencesi, yanağının güneşidir.]

2.1.15. Sevgilinin Yüzü

Sevgilinin yüzü güle benzetilir ve bülbülün huzur bulduğu gibi âşık da sevgilinin gül yüzünde huzur bulur:

Gül yüzüñsüz kılmaz ârâm ey dil-ârânum gönül

Bülbülüñ zîrâ kim olur gülsitân eğlencesi (Ferîdî, G. 4954/3, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Ey gönlü dinlendiren sevgilim! Gönül, gül yüzün olmadan huzur bulamaz. Zira bülbülün eğlencesi, gül bahçesi olur.]

N'ola ger rûy-ı dil-ârâm olsa cân eğlencesi
'Andelîbüñ çihre-i güldür hemân eğlencesi (Mü'min, G. 4961/1, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Sevgilinin gönül süsleyen yüzü eğer cân eğlencesi olsa ne olur? Bülbülün tek eğlencesi gülün yüzüdür.]

Sevgilinin yüzünü gören iki cihanda ölümsüz olur:

Şol kimesne kim senüñ bir kerre didâruñ görür
Ölmez ey ârâm-ı cân iki cihân eğlencesi (Sadri, G. 4956/7, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Ey gönle huzur veren, iki cihanda eğlencem olan sevgili! Her kim ki senin bir kere yüzünü görür; o, ölmez.]

Sevgilinin yüzünün her bir ayrıntısı nakış nakış işlenmiş bir güzelliğe sahiptir. Âşık bu nakışlara dalıp mutlu olur:

Mutribâ nakşı cemâlüñ seyri egler gönlümüz
'Âşıkun olur nigâr-ı dil-sitân eğlencesi (Vechî, G. 4959/5, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Ey mutrip! Güzel yüzünün nakışlarını seyretmek gönlümüzü egler. Âşığın eğlencesi, gönlü kendine bağlayan resim kadar güzel sevgilidir.]

2.2. Âşık ile İlgili Unsurlar

2.2.1. Âşığın Ah u Figanı

Sevgiliden ayrı kalan âşık geceler boyu ağlayıp inlemektedir. Bu ah u figan, âşığın oyalanıp vakit geçirmesine vesile olur. Uzun geceler boyunca bu sesler âşığın avutmaktadır:

Hâr-ı hecrüñde Ferîdî inlese ey dil ne tañ
Kim olur 'âşıklarunñ âh u figân eğlencesi (Ferîdî, G. 4954/5, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Ey gönül! Ferîdî, ayrılık ateşinde inlese ayıp değildir. Çünkü ağlayıp inlemek, âşıkların eğlencesi olur.]

Sevgilinin güle benzer yanağını hatırlayan âşık, bülbül misali hasretle inlemeye başlar. Bülbülün eğlencesi böyle ötmekse âşığın eğlencesi de bülbül gibi ah u figan etmektir:

Nâle kılsam gül-ruhuñ yâdına tañ mı ney gibi
Bülbülüñ her dem olur âh u figân eğlencesi (Lâmi'î, G. 4952/3, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Gül yanağını hatırlayıp ney gibi inlesem buna şaşılır mı? Bülbülün eğlencesi daima ağlayıp inlemektir.]

Gece bekçileri, şehri dolaşıp yüksek sesle bağırarak şehrin güvenliğini sağlamaya çalışırlar. Bekçilerin bağırp çağırması, aynı zamanda vaktin hızlı ve eğlenceli geçmesini

sağlar. Aynı şekilde âşık da sevgilinin güzellik şehrinde dolaşp, gece gibi siyah ve uzun saçlarında yüksek sesle ağlayıp inler:

*Şehr-i hüsnüñ tolanup zülfüñde eyler nâleler
Giceler feryâd olur çün pâsbân eğlencesi* (Vechî, G. 4959/2, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[(Âşık,) güzellik şehrinde dolaşp saçında feryat eder. Çünkü gece bekçisinin eğlencesi geceleri yüksek sesle bağırmaştır.]

Gece bekçilerinin eğlendiği diğer bir ses ise âşığın dertten sinisini dövmesinden çıkan davul sesidir:

*Giceler kûyuñda sînem döğdügüm ey meh bu kim
Tabl âvâzıdur ekser pâsbân eğlencesi* (Refikî, G. 4963/2, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Ey geceleri mahallende sinemi dövdiğüm aya benzeyen sevgili! Gece bekçilerinin genellikle eğlencesi, bu davul sesidir.]

Âşık, güzelleri görünce feryat edip ağlamaya başlar. Bu sesler, acıklı ney sesine benzer. Çobanlar, ney sesi ile vakit geçirip eğlenirler. Âşık da gönlüne, bu ah u figanla yetinmesi gerektiğini söyler:

*Hûblar görmekte kâni ' ol figân u nâleme
Çün nidâ-yı nâyıdur ey dil şubân eğlencesi* (Refikî G. 4963/3, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal 2017: 1616).

[Ey gönül! Güzelleri görünce feryat edip ağlamama kanaat et. Çünkü çobanın eğlencesi, ney sesidir.]

2.2.2. Âşığın Gözyaşı

Âşık, sevgiliden ayrı kaldığı her an üzüntüden gözyaşı döker. Bu kederli günlerinde âşığın tesellisi kendi gözyaşları olur. Hasta insanların akan suyu izleyerek rahatlaması, iyileşmesi gibi âşık da akan gözyaşını izleyerek kendini teskin eder:

*Eğlenür gönlüm kimerde çeşmesiyle çeşmümün
Hastenün gâhî olur âb-ı revân eğlencesi* (Muhyid-dîn Çelebi, G. 4958/6, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1615).

[Gönlüm, bazen gözümün çeşmesiyle eğlenir. Hastanın eğlencesi bazen akarsu olur.]

Kervanlar nasıl ki su kaynağı olan yerlerde durup dinleniyorsa, âşığın tüccara benzettiği gözyaşı da gözünde konaklar. Kervandaki insanların su ile ferahlayıp yorgunluklarını atmaları gibi âşık da kendi gözyaşı ile eğlenir:

*Tâcir-i eşküm n'ola menzilgeh itse çeşmümi
Dâyimâ çün çeşmelerdür kârbân eğlencesi* (Refikî, G. 4963/4, Mecma' u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Gözyaşımın tüccarı, gözümü konak yeri etse ne olur? Çünkü kervanın eğlencesi daima çeşmelerdir.]

Sevgilinin saçlarına tutulmuş âşık, aşk derdinden kan ağlamaktadır. Bu kan, sevgilinin siyah renkli saçlarından, kalemin ucundan damlayan mürekkep gibi akmaktadır. Kıl kaleme benzetilen saçlara tutkun olan âşık, kendi gözyaşlarından oluşan akarsuda eğlenmektedir:

*Dem-be-dem zülfüñ ucından hâmeveş kan aqlaram
Ehl-i sevâdânuñ olur âb-ı revân eğlencesi* (Lâmi'î, G. 4952/2, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Daima saçının ucundan kalem gibi kan ağlarım, âşıkların eğlencesi akarsu olur.]

2.3. Diğer Unsurlar

2.3.1. Şarap

Şarap, divan şiirinde âşığı eğlendiren önemli unsurlardandır. Şarap, âşığın hem derdini unutturduğu için onu eğlendirir hem de sevgilinin olmadığı zamanlarda âşiğa arkadaşlık ederek onu teselli eder. Aşağıda verilen beyitlerde bu durum açıkça gösterilmektedir:

*Bâgda hâlî oturma bâde nûş it yâr ile
Çün mey ü mahbûb olur ehl-i cinân eğlencesi* (Mü'min, G. 4961/4, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Bahçede boş boş oturma, sevgili ile şarap iç. Çünkü şarap ve sevgili, cennet ehlinin eğlencesidir.]

*Oldurur sâhib-nazar âlemde hem ehl-i mezâk
Kim mey ü mahbûb ola anuñ hemân eğlencesi* (Nazmî, G. 4964/3, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1617).

[Âlemde tecrübeli ve zevk sahibi olanların tek eğlencesi şarap ve sevgili olur.]

*Ünsi'yi men eyleme zâhid şarâb-ı nâbdan
Kim olur rindüñ şarâb-ı ergavân eğlencesi* (Ünsî, G. 4953/5, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[(Ey) zâhid! Ünsî'ye saf şarabı yasaklama. Çünkü rindin eğlencesi erguvan şarabı olur.]

*Mest-i câm-ı bezm-i nâz ol yûri kurbân olduğum
Çün müdâmî câm olur tâze cevân eğlencesi* (Remzî, G. 4955/3, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[(Ey) kurbân olduğum! Naz meclisinin kadehinin sarhoşu ol, yürü. Çünkü şaraba düşkün delikanlının eğlencesi kadeh olur.]

*Sâkiyâ meclisde Remzî içdüğünü itme ayb
Ol idi ol bî-nevânuñ bir zamân eğlencesi* (Remzî, G. 4955/5, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1614).

[Ey sâki! Mecliste Remzî'nin içki içmesini ayıplama, o zavallının bir zamanlar eğlencesi o idi.]

*N'ola memdûh olsa her yirde şarâb ile kebâb
Yimek içmekdür hemân halk-ı cihân eğlencesi* (Nazmî, G. 4964/4, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1617).

[Şarap ile kebab her yerde övülse ne olur? Bütün insanların tek eğlencesi yiyip içmektir.]

2.3.2. Şiir

Şairin şahsında âşığın eğlendiği, mutlu olduğu meşgalelerden biri şiir yazmaktır. Sevgilinin saçlarına âşık olduğundan bu yana, şairin tek tesellisi şiir yazmak ve şarkılar söylemek olmuştur:

*Düşeli müşkîn saçuñ sevdâsına ey sîm-ten
Ben garîbüñ oldı eş'âr u terân eglencesi* (Lâmi'î, G. 4952/6, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1613).

[Ey gümüş tenli sevgili! Misk kokulu saçının sevdasına düştüğümden beri, ben zavallının eglencesi şiir ve nağmeler oldu.]

Vechî'ye göre şaraba ve güzel sevgiliye düşkün olmasının sebebi, Hafız Divan'ını okuyarak çokça zaman geçirmesidir. Zira Hafız'ın şiirlerinde sevgili ve şaraptan bolca bahsedilir:

*Vechî'nüñ böyle şarâb u şâhide meyl itdüği
Gâlibâ Dîvân-ı Hâfız'dur hemân eglencesi* (Vechî, G. 4959/7, Mecma'u'n-Nezâ'ir, Köksal, 2017, s. 1616).

[Galiba Vechî'nin tek eglencesinin Hâfız Dîvân'ı olmasından dolayı Vechî böyle şaraba ve güzel sevgiliye meyletmıştır.]

Sonuç

Günümüzde hoşça vakit geçirme, gülme, coşma, gününü gün etme gibi anlamları daha çok tercih edilen “eğlence”yi ve “eğlenmek” kelimelerini, divan şairleri farklı manalara gelecek şekilde daha geniş bir anlam yelpazesıyla kullanmıştır. Aldanmak, avunmak, teselli bulmak, durmak, kalmak, bulunmak, orada olmak, geç kalmak, oyalanmak, zaman geçirmek, ilgilenmek, hoşça vakit geçirmek, bir şeyle meşgul olmak, meşgale, meşgul etmek, teskin etmek, sakinleştirmek, yatıştırmak, oyun oynamak, mutlu olmak, sabretmek gibi birçok farklı manayı şiirlerde görmek mümkündür.

Divan şiirinde sadece âşığın eğlendiği unsurlara bakılırsa sevgilinin kendisi ve sevgiliye ait tüm güzellik unsurlarının her biri, âşık için bir eğlence sayılmaktadır. Çalışmada, örnek olarak Edirneli Nazmî'ye ait *Mecma'u'n-Nezâ'ir* adlı eserde tespit edilen, Zülâlî'ye ait “eğlencesi” redifli bir gazel ve bu gazele yazılmış 14 nazire incelenerek bu unsurlar tasnif edilmiştir. Bahsi geçen toplam 15 gazelde “âşığın eglencesi” sayılabilecek unsurlar: sevgili, sevgilinin hayali, sevgili ile vuslat hayali, sevgilinin mahallesi, sevgilinin yüzü, yanağı, ağzı, dudağı, dişi, saçı, kaş, kirpiği, gözü, gamzesi, beni, boyu; âşığın gözyaşı, ah u figanı; şiir ve şarap olarak sıralanabilir.

Divan şiirinde hem sevgilinin güzelliğiyle hem de ona kavuşma hayali ile gönlünü eğleyebilen, derdini unutup kendini teselli eden âşık; bir yandan da sevgilinin zulümleri karşısında çektiği dert ve acıyla, döktüğü gözyaşlarıyla eğlenebilmektedir.

Bugün anlam daralmasına uğrayan kelimelerden olan “eğlenmek” veya “eğlence” sözcükleri, çalışmada verilen beyit örneklerinin, divan şiirinin anlam zenginliğini göstermesi bakımından da ayrıca önemlidir. Elbette ki divan şiirinden farklı örneklerle konuyu genişletmek her zaman mümkün olacaktır.

Kaynakça

- Akkuş, M. (2018). *Nefî Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-206118/nefi-divani.html>, [Erişim tarihi: 03.06.2023].
- Arslan, M. (2018a). *Leylâ Hanım Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-215361/leyla-hanim-divani.html>, [Erişim tarihi: 07.06.2023].

- Arslan, M. (2018b). *Mihrî Hâtun Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208575/mihri-hatun-divani.html>, [Erişim tarihi: 02.06.2023].
- Doğan, M. N. (ty). *Avnî (Fatih) Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78360/avni-fatih-divani.html>, [Erişim tarihi: 01.06.2023].
- Karaköse, S. (2017). *Nev'î-zâde Atâyî Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194357/nevi-zade-atayi-divani.html>, [Erişim tarihi: 01.06.2023].
- Kavruk, H. (ty). *Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78405/seyhulislam-yahya-divani.html>, [Erişim tarihi: 07.06.2023].
- Komisyon (1998). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı.
- Köksal, M. F. (2017). *Edirneli Nazmî Mecma'u'n-Nezâ'ir*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html>, [Erişim tarihi: 21.03.2023].
- Kubbealtı Lugatı*. <http://lugatim.com/>, [Erişim tarihi: 20.05.2023].
- Küçük, S. (2019). *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Okçu, N. (ty). *Şeyh Galib Dîvânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78404/seyh-galib-divani.html> [Erişim tarihi: 05.06.2023].
- Şentürk, A. A. (2020). *Osmanlı Şiir Kılavuzu*, C. IV., İstanbul: DBY Yayınları.